

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К.Д.УШИНСЬКОГО»
Навчально-науковий інститут фізичної культури спорту та спеціальної освіти
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

**ПРОБЛЕМИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ І
РЕАБІЛІТАЦІЇ**

Матеріали XXVIII всеукраїнської науково-практичної конференції

Одеса 2025

УДК 376

П781

ДРУКУЄТЬСЯ ЗА РІШЕННЯМ

Вченої Ради ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (протокол № 5 від 30.10.25р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Гончар І.Л. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри спортивних дисциплін Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Кисличенко В.А. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти ННПІ імені О.В.Сухомлинського НУК імені адмірала Макарова

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

*Головний редактор – професор **Форостян О.І.***

*Відповідальний редактор – професор **Соколова Г.Б.***

*Технічний редактор – доцент **Начинова О.В.***

Члени редколегії:

Арнаутова Л.В. – доцент, кандидат медичних наук, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Лещій Н.П. – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Маматова З.Р. – старший викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Орленко І.М. – доктор філософії, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Григорєва Л.В. – директор, вчитель-методист, спеціаліст вищої категорії Одеської спеціальної школи № 75 I-II ступенів Одеської міської ради Одеської області.

Проблеми реабілітації: Збірник наукових праць, Одеса, / редколегія О.Ф.Форостян та ін. – Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2025. – 208 с.

УДК 376

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» 2025

ЗМІСТ

Тематичний напрям: Сучасні проблеми корекційно-реабілітаційної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану

Аймедов К.В., Грицик О.Ю., Попова О.В. РОЗЛАДИ ХАРЧОВОЇ ПОВЕДІНКИ ЯК ПСИХОСОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА ДІТЕЙ І ПІДЛІТКІВ У КОНТЕКСТІ ВОЄННОГО СТАНУ	6
Ващишина О.А. ЛОГОПЕДИЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕТРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	10
Начинова О.В., Козявіна К.С. ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЙНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: АДАПТАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ТА ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ	14
Тематичний напрям: Корекційно-розвивальні технології у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами (логопедичні, психокорекційні, педагогічні практики)	
Арнаутова Л.В., Аветісян К. А. ЛОГОПЕДИЧНА ДОПОМОГА ДІТЯМ ІЗ ЗАЇКАННЯМ: СУЧАСНІ МЕТОДИ ТА СТРАТЕГІЇ ДЛЯ ПОЛІПШЕННЯ МОВЛЕННЄВОЇ ПЛАВНОСТІ	17
Арнаутова Л.В., Аніщенко А.В. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ІЗ ВРОДЖЕНИМИ НЕЗРОЩЕННЯМИ ГУБИ І ПІДНЕБІННЯ	20
Арнаутова Л.В., Кашук Д.Д. ВИКОРИСТАННЯ ІГОР ТА ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДИК ДЛЯ КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ З АЛАЛІЄЮ	24
Арнаутова Л.В., Косюга О.А. ПРОБЛЕМИ МОВЛЕННЄВОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ У ДІТЕЙ БІЛІНГВІВ І ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ	28
Арнаутова Л.В., Стоянова М. ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З НИЗЬКОЮ АБО НЕДОСТАТНЬОЮ САМООЦІНКОЮ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ	32
Арнаутова Л.В., Фурман М.Г. ПРОБЛЕМИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ІЗ ЗАЇКАННЯМ	36
Галущенко В.І., Уразова Л. Я. АКТИВІЗАЦІЯ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З АЛАЛІЄЮ	38
Галущенко В. І., Ставенко П.А. ЗАСОБИ ТА НАПРЯМКИ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ.	41
Галущенко В.І., Ткаченко І.Г. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ У РОБОТІ З ДІТЬМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТІПМ.	45
Горбатюк О.Л., Ганич А.М. ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ІЗ СДУГ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	50
Горбатюк О.Л., Молявко К.О. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СЛУХОВОГО СПРИЙНЯТТЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	54
Іщенко В.М. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ У ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ	57
Кабельнікова Н.В., Юрко О.О. МАРКЕРИ АРТИКУЛЯЦІЙНОЇ ДИСПРАКСІЇ ПРИ ДИФЕРЕНЦІЙНІЙ ДІАГНОСТИЦІ	60
Константинов Д.С., Лялюшкіна В.В. ІНТЕГРАЦІЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ТА ЛОГОПЕДИЧНИХ ВПРАВ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	66

пов'язаних із війною. Особливу небезпеку становить тенденція до нормалізації деструктивних харчових практик у соціальних мережах, що підсилює ризики розвитку патологічних форм поведінки.

Ефективна допомога дітям і підліткам із РХП можлива лише за умови мультидисциплінарного підходу, який передбачає взаємодію психологів, психотерапевтів, педагогів, лікарів, соціальних працівників і сім'ї. Психокорекційна робота має бути спрямована на відновлення емоційної рівноваги, формування здорової самооцінки, розвиток навичок емоційної регуляції та соціальної взаємодії.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні особливостей перебігу розладів харчової поведінки в умовах тривалого стресу, розробленні ефективних програм психопрофілактики та реабілітації, адаптованих до умов воєнного часу, а також у вивченні ролі освітнього середовища як ресурсу психологічної стабілізації дітей і підлітків. Важливим напрямом є створення системи раннього виявлення РХП у навчальних закладах, що дозволить своєчасно надавати допомогу й запобігати хронізації проблеми.

Список використаних джерел:

1. Абсалямова Л.М. Психологія харчової поведінки людини. Навчально-методичний посібник. Харків: Видавництво «Смугаста типографія», 2017. 181 с.
2. Ворошиліна А. Особливості ставлення до тіла в особистості з різним типом харчової поведінки. *Харківський осінній марафон психотехнологій : збірник матеріалів IV Міжрегіональної науково-практичної конференції*, м. Харків, 31 жовтня 2020 р., ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Харків : Діса плюс, 2020. С. 66-68.
3. Ільницька Т. Розлади харчової поведінки: міфи та факти. *«Медичний журнал «Нейроньюс»*. 2018. №4. С. 6-7.
4. Лапіна М., Боко Є. Соціальна робота в системі допомоги особам з адиктивною харчовою поведінкою. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2021. Вип. 1 (48). С. 216-220.
5. Шебанова В. Психологія харчової поведінки : автореф. дис. ... докт. психол. наук : 19.00.01. Київ, 2017. 40 с.
6. Ярема Н.Ю. Психологічне здоров'я особистості. *Юридична психологія*. 2015. № 2. С. 106-113.
7. Becker C.B., Middlemass K.M., Gomez F., Martinez-Abrego A. Eating disorder pathology among individuals living with food insecurity: a replication study. *Clinical Psychological Science*. 2019. № 7 (5). P. 1144-1158.

Ващишина О.А.

ЛОГОПЕДИЧНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ
АУТИСТИЧНОГО СПЕТРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Постановка проблеми. У зв'язку із воєнною агресією російської федерації на територію України, багато українських сімей вимушені були

покинути своє постійне місцепроживання та емігрувати. Багато українських родин зіткнулися з наслідками бойових дій пов'язаними з цим проблемами психічного, психологічного, економічного, соціального та фізичного характеру. Особливо вразливими при цьому були сім'ї, які виховують дітей з розладами аутистичного спектру (РАС) і, безпосередньо діти з РАС. Таким чином, окрім тих труднощів, які виникли в українських родин через воєнний конфлікт та бойові дії, сім'ї дітей з РАС зіткнулися з проблемами, що обумовлені особливостями розвитку такої дитини, потребою у безперервному її психолого-педагогічному супроводі щодо формування навичок соціалізації та комунікації [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження проблематики надання логопедичної допомоги дітям з РАС акцентують увагу на вивченні особливостей мовленнєво-комунікативного розвитку дітей з РАС та практичних аспектах надання логопедичної допомоги зазначеній категорії дітей (Л.Дробіт, Х.Качмарик, Т.Куценко, К.Островська, Т.Скрипник, В.Тарасун, Д.Шульженко та ін.). Закордонні науковці розглядають вплив психотравмуючих факторів війни на стан дітей з РАС, етичних аспектах терапії, нейроафірмативних підходах та інноваційних технологіях комплексного супроводу дітей з РАС (Bai Z., Blackwell A. F., Coulouris G., Billard A., Nadel J., Dautenhahn, K., ZaudererSteven та ін.). Актуальною виявляється тенденція до синергії підходів, що дозволяє створити комплексну модель логопедичного супроводу дітей з РАС в умовах воєнного стану, який враховує як травматичний досвід, так і специфічні потреби дітей зі спектром аутизму (Connor M. Kerns, Craig J. Newschaffer, Diana L. Robins, Paul T. Shattuck, Steven J. Berkowitz та ін.).

Мета статті – розкрити особливості організації логопедичного супроводу дітей з РАС в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливу роль у корекційно-розвитковій роботі з дітьми з РАС відіграє логопедичний супровід, спрямований на формування у зазначеної категорії дітей комунікативно-мовленнєвих умінь та навичок.

У дітей РАС, які стали свідками бойових дій значно погіршується їх стан внаслідок неможливості зберігати контроль та різким збільшенням занепокоєння через раптові зміни в навколишньому середовищі (гучні звуки, необхідність різкого припинення діяльності та швидкого переміщення в безпечне місце тощо) Крім того підвищена сенсорна чутливість призводить до гіперстимуляції, що може ще більше погіршувати їх стан [3].

Враховуючи викладені обставини, що спричиняють додаткові труднощі у сприйнятті оточуючого світу та соціалізації, логопедичного супровід дітей з РАС, має відповідати наступним вимогам:

- здійснення на постійній основі;
- спілкування на рідній для дитини мові;

- використання додаткових або альтернативних засобів комунікації;
- обов'язкове залучення батьків, їх консультування та підвищення педагогічної компетентності;
- забезпечення доступу до дидактичних та наочних матеріалів для роботи в домашніх умовах[2].

Вирішенням проблеми надання супроводу дітей із РАС та їх сімей в умовах воєнного стану стало розвиток та широке розповсюдження засобів інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), зокрема дистанційний формат логопедичного супроводу, що вже був апробований під час пандемії COVID-19 у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, у тому числі і з РАС.

Враховуючи, що ІКТ стала потенційно ефективним і доступним для багатьох сімей засобом проведення втручання для осіб з РАС, в умовах воєнного стану за його допомоги можна забезпечити безперервність надання логопедичного супроводу через залучення батьків, опікунів, педагогів і корекційних фахівців допідтримки дітей з РАС[1].

З огляду на практику, досвід та результати впровадження ІКТ в умовах пандемії, розвиток та впровадження логопедичного супроводу дітей з РАС в умовах воєнного стану має ґрунтуватися на наступних засадах:

- 1.Забезпечення роботи та співпраці фахівців та батьків.
- 2.Застосування та впровадження ІКТ в системі комплексного корекційно-логопедичного впливу в межах тріади «дитина – логопед – сім'я».
- 3.Використання організовано-освітньої діяльності як основної форми корекційного логопедичного навчання.
4. Застосування доступних для дитини форм взаємодії, у тому числі додаткової або альтернативної комунікації.
- 5.Професійне навчання батьків та обмін досвідом з фахівцями супроводу (e-Training)[5].

Серед переваг в організації логопедичного супроводу дітей з РАС та їх сімей є зменшення або запобігання:

- фінансових витрат сім'ї та витрат, пов'язаних із географічною відстанню між логопедом та дитиною;
- витрат, пов'язаних із наданням (друкуванням, купівлею) посібників чи засобів (дидактичних матеріалів) логопедичної корекції, оскільки методики та засоби для логопедичних та інших розвиткових вправ знаходяться у відкритому доступі на електронних освітніх платформах;
- витрат членів сім'ї (законних представників) дітей із РАС, пов'язаних із безпосереднім їх залученням до логопедичного супроводу, вони можуть працювати, а заняття будуть проводитися у зручний для них час;

- витрат на організацією зустрічей щодо обміну досвідом чи інших консультативних та нарадчих заходів з командою супроводу дитини, фахівці якої географічно можуть перебувати в різних місцях;

- витрат, пов'язаних із залученням альтернативних логопедичних методів корекційного впливу на дитину з РАС (наприклад, недоступні в умовах воєнногостану чи обстрілах сенсорні кімнати можна замінити підручними предметами побуту; залучення інтерактивних ігор для тренування артикуляційної моторики «повтори рухи за тваринкою»; прослуховування у комфортній для дитини гучності звуків природи – для розвитку слухового сприйняття; використання інтерактивних ігор – для стимуляції вербальних засобів спілкування тощо) [5].

Висновки та перспективи. Отже в умовах воєнного стану дитина з РАС та її сім'я стикається ще з більшими проблемами психологічного, психічного, соціального та економічного характеру, що може ускладнювати роботу з розвитку мовленнєво-комунікативних та соціальних навичок зазначеної категорії дітей. Тому систематичність надання логопедичного супроводу дітям з РАС, що забезпечується різними засобами, у тому числі й інформаційно-комунікаційними технологіями дозволить зробити цей процес безперервним та більш ефективним. Крім того, серед важливих напрямів подальших наукових розвідок здосліджуваної проблематики актуальними, на наш погляд, є: вивчення довгострокових постравматичних наслідків на мовленнєво-комунікативний розвиток дітей з РАС; розробка та впровадження технологій дистанційного логопедичного супроводу; індивідуалізація підходів до логопедичного супроводу з урахуванням особливостей комунікації зазначеної категорії дітей та інші тощо.

Список використаних джерел

1. Допомога дітям з ООП під час війни. Поради для батьків. URL: <https://nus.org.ua/articles/dopomogadityam-z-oop-pid-chas-vijny-porady-dlya-batkiv/> (дата звернення: 17.09.2025)
2. Bai Z., Blackwell A. F. & Coulouris G. (2021). Using Augmented Reality to Elicit Pretend Play for Children with Autism. IEEE Transactions on Visualization and Computer Graphics, 21(5), 598–610. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26357207/> (дата звернення: 21.09.2025).
3. Billard A., Robins B., Nadel J. & Dautenhahn, K. (2007). Building Robota, a Mini-Humanoid Robot for the Rehabilitation of Children With Autism. Assistive Technology, 19(1), 37–49. URL: https://www.researchgate.net/publication/6368514_Building_Robota_a_Mini-Humanoid_Robot_for_the_Rehabilitation_of_Children_With_Autism (дата звернення: 17.09.2025.)
4. Boccanfuso L. & O'Kane J. M. (2020). Adaptive Robot Design with Hand and Face Tracking for Use in Autism Therapy. Lecture Notes in Computer Science, 265–274. URL: https://www.researchgate.net/publication/220397416_CHARLIE_An_Adaptiv

[e Robot Design with Hand and Face Tracking for Use in Autism Therapy](#)
(дата звернення: 22.09.2025)
5.ZaudererSteven (2023) AutismStatistics:
HowManyPeopleHaveAutism?URL:
<https://www.crossrivertherapy.com/autism-statistics> (дата звернення:
07.10.2025).

Начинова О.В., Козявіна К.С.

ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЙНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: АДАПТАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ТА ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ

Постановка проблеми. Сучасні умови воєнного стану в Україні створюють нові виклики для системи корекційно-реабілітаційної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Психоемоційне напруження, вимушене переміщення сімей, обмежений доступ до спеціалізованих послуг суттєво ускладнюють процес надання своєчасної допомоги дітям цієї категорії. Фахівці стикаються з необхідністю оперативної адаптації традиційних методик до умов дистанційної чи змішаної взаємодії, а також з розробленням нових індивідуалізованих стратегій підтримки. Виникає потреба у створенні гнучких моделей психолого-педагогічного супроводу, які б враховували стресові фактори війни та забезпечували ефективну реабілітацію.

Отже, дослідження особливостей адаптаційних стратегій і практичних підходів у корекційно-реабілітаційній роботі в умовах воєнного стану є надзвичайно актуальним і потребує наукового обґрунтування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні публікації показують, що війна суттєво посилила вразливість дітей з ООП: зростає відсоток домогосподарств із дітьми, які демонструють ознаки психосоціальної дистрес-реакції, і потреба в системних медико-психолого-педагогічних послугах значно зросла[2].

Актуальність теми зумовлена зростанням потреби у якісній корекційно-реабілітаційній допомозі дітям з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану, коли традиційні форми підтримки стають обмеженими або недоступними, про що свідчать дослідження останніх років [3].

Військові дії спричиняють психологічну травматизацію, соціальну ізоляцію та порушення освітнього процесу, що потребує нових підходів до реабілітації й навчання дітей цієї категорії. Необхідність наукового осмислення ефективних адаптаційних стратегій і практичних моделей підтримки робить цю проблему надзвичайно важливою для сучасної корекційної педагогіки.

Наукове видання

ПРОБЛЕМИ РЕАБІЛІТАЦІЇ
Збірник наукових праць

За зміст та орфографічне оформлення відповідальність несуть автори наукових робіт